

اللَّهُ
الرَّحْمَنُ
الرَّحِيمُ

تاییدیه اعضای هیات داوران حاضر در جلسه دفاع از
رساله دکتری

خانم اکرم السادات سادات حسینی رشته پرستاری رساله دکتری خود را با عنوان « تبیین
چار چوب مفهومی پرستاری در اسلام » در تاریخ ۱۳۹۱/۱۲/۲۰ ارائه کردند.

بدینوسیله اعضای هیات داوران نسخه نهایی این رساله را از نظر فرم و محتوا تایید کرده و پذیرش آنرا
برای تکمیل درجه دکتری پیشنهاد می کنند.

امضاء	نام و نام خانوادگی	اعضای هیات داوران
	دکتر فاطمه الحانی	استاد راهنمای اصلی
	دکتر عبدالحسین خسروپناه	استاد راهنمای دوم
	دکتر عبدالکریم بهجت پور	استاد مشاور
	دکتر فضل اله احمدی	استاد ناظر
	دکتر حسن ناوی پور	استاد ناظر
	دکتر رضا نگارنده	استاد ناظر
	دکتر مهوش صلصالی	استاد ناظر
	دکتر علیرضا نیکبخت نصر آبادی	استاد ناظر
	دکتر منیره انوشه	نماینده تحصیلات تکمیلی

آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاست‌های پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهش‌های علمی که تحت عناوین پایان‌نامه، رساله و طرح‌های تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان‌نامه/ رساله و درآمدهای حاصل از آن‌ها متعلق به دانشگاه می‌باشند ولی حقوق معنوی پدید آورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و یا تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات مقاله باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان‌نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می‌باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب، نرم افزار و یا آثار ویژه (آثاری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکده‌ها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکده‌ها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته‌ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیأت رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

«اینجانب اکرم السادات حسینی دانشجوی رشته پرستاری ورودی سال تحصیلی ۱۳۸۷ مقطع دکتری دانشکده علوم پزشکی متعهد می‌شوم کلیه نکات مندرج در آیین‌نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهش‌های علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آیین‌نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هر گونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدیوسئله حق هر گونه اعتراض را از خود سلب نمودم»

امضاء:
تاریخ: ۱۳۹۲.۰۳.۰۶

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل رساله دکتری نگارنده در رشته پرستاری است که در سال ۱۳۹۱ در دانشکده علوم پزشکی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم دکتر فاطمه الحانی و جناب آقای دکتر عبدالحسین خسرو پناه و مشاوره جناب آقای دکتر عبدالکریم بهجت پور از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب اکرم السادات سادات حسینی دانشجوی رشته پرستاری مقطع دکتری تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

نام و نام خانوادگی: اکرم السادات سادات حسینی

تاریخ و امضا:

۱۳۹۲، ۳، ۶

دانشکده علوم پزشکی

رساله

دوره دکتری تخصصی (Ph.D.) در رشته پرستاری

عنوان

تبیین چارچوب مفهومی پرستاری در اسلام

نگارش

اکرم السادات سادات حسینی

اساتید راهنما

دکتر فاطمه الحانی

دکتر عبدالحسین خسرو پناه

استاد مشاور

دکتر عبدالکریم بهجت پور

زمستان ۱۳۹۱

تقدیم به:

شهید مصطفی احمدی روشن که گمنام زیست و مظلوم و بی گناه به شهادت رسید.

و همه شهیدان وطنم بخصوص شهدای گمنام که در لحظات سخت همواره یاری گر من بودند:

به پاس پاکی و از خودگذشتگی آنها
به پاس اینکه در زمین گمنام و در آسمان آشنا
بخاطر شرمندگی من در مقابل فداکاری که آنها انجام دادند و بخاطر همه چیزهایی که نمی توانم بیان کنم ولی تنها محرک من برای انجام این رساله بود.

به والدین عزیزم:

به پاس اینکه هر چه دارم از وجود آنهاست

به همسر عزیز و گرامیم:

همراه مهربان و صمیمی راه پرفراز و نشیب زندگیم که با کمک های بی پایانش پستی و بلندی های راه پیشرفت را برایم هموار ساخت.

و به فرزندم رئوف:

که با صبر و شکیبایی روزهای تحصیلم را تحمل نمود.

تشکر و قدردانی:

❖ از خداوند بخاطر تمامی نعماتی که به من عطا نموده سپاسگزارم. تنها با یاری خداوند بود که نعمت انجام این تحقیق نصیب بنده‌ی حقیر شد و راهی تازه بر این حقیر گشوده شد و زمینه تجربه‌ای که تا کنون به این لذت بخشی نداشته ام برایم مهیا گشت.

❖ از خانواده‌ی عزیزم بخاطر تمامی یاری هایشان و تربیتی که به من ارمغان داشتند که سبب شد در این مسیر حرکت نمایم.

❖ سپاس خالصانه از استاد راهنمایم سرکار خانم دکتر الحانی که با شجاعت خود راه سخت این تحقیق را هموار نمودند و با علم و دانایی، ظرافت و پشتکار در تمامی مراحل تدوین این رساله یاریگر صدیق بنده بودند.

❖ از استاد راهنمایم جناب آقای دکتر عبدالحسین خسروپناه که با رهنمودهای اندیشمندانه، تبحر و خلاقیت بی‌بدیل خود انجام این مطالعه را ممکن نمودند و با حمایت و هدایت خود بنده را در این مسیر حمایت نموده و از اعتبار خود برای پیشبرد این کار مایه گذاشته و به بنده اطمینان نمودند.

❖ از استاد مشاورم جناب آقای دکتر عبدالکریم بهجت پور که با تبحر و دقت، آگاهی و معرفت از رهنمودها و پیشنهادهای مدیرانه و مساعدت‌های ارزشمند و دلسوزانه ایشان در تمامی مراحل پژوهش بهره‌مند شدم.

❖ از جناب آقای دکتر محمد مهدی اصفهانی بخاطر صبر و شکیبایی‌شان در راهنمایی بنده و تشویق‌های بی‌نظیرشان که برای انجام این رساله داشتند.

❖ سپاس ویژه از استاد گرانقدرم، جناب آقای دکتر فضل الله احمدی که در تمام مسیر تحقیق مرا از راهنمایی‌هایشان محروم نکردند و برایم سرمشقی بی‌نظیر تا پایان عمر حرفه‌ای ام خواهند بود.

❖ و از کلیه‌ی عزیزانی که از نوشته‌ها و مطالعاتشان در این تحقیق استفاده نمودم.

چکیده:

همواره در پرستاری لزوم تدوین نظریه‌ها بر اساس فلسفه‌ها و فرهنگ‌های جوامع مخاطب حس شده است. لذا این مطالعه با هدف تبیین چارچوب مفهومی پرستاری در اسلام به عنوان اولین گام در نظریه‌پردازی پرستاری بر مبنای اسلام انجام شد. در این مطالعه چهار مفهوم اصلی در پرستاری شامل انسان، سلامت، محیط و پرستاری تعریف شدند. مفاهیم انسان و محیط با شیوه‌ی چهار مرحله‌ای اقتباس مفهوم واکر و اوانت، مفهوم سلامت با ترکیب دوشیوه اقتباس مفهوم و تحقیق موضوعی آیات و روایات و جهت تعریف پرستاری از شیوه‌ی آنالیز مفهوم هشت مرحله‌ای واکر و اوانت استفاده شد. در نهایت ارتباطات بین مفاهیم تبیین شده و چارچوب مفهومی پرستاری در اسلام تدوین شد. بر اساس نتایج این مطالعه انسان دارای دو ساحت جسمی و روحی است که وابسته به یکدیگرند و بر همدیگر اثر دارند. ساحت جسم انسان دارای دو بعد نباتی و انسانی و ساحت روح انسان دارای سه مرتبه نباتی، حیوانی و انسانی است. سلامت این انسان بر مبنای سلامت حکیمانه است که بکارگیری ابعاد جسمی، حسی، روانی، اجتماعی، خیالی، مذهبی، عقلی و روحی انسان برای دستیابی به قلب سلیم است. این ابعاد، با هماهنگی و تعادل در حالیکه فرد بطور حکیمانه‌ای بر امور محیط و زندگی خود مسلط است و توانایی سازگاری با تغییرات ایجاد شده و حرکت بر مبنای فطرت را دارد، انسان را به سمت زندگی الهی سوق خواهند داد. پرستار بر اساس اینکه خداوند محیط طبیعی را در اختیار و تسخیر انسان آفریده است از آن به عنوان کمک دهنده در امر پرستاری استفاده می‌نماید. در همین راستا محیط اجتماعی نیز به عنوان کاتالیزوری در ارائه پرستاری بر مبنای فطرت به وی کمک می‌نماید. انسان فطرتاً به واسطه‌ی حب ذات وظیفه‌ی مراقبت، حفظ، نگهداری و ارتقا سلامت تمامی ابعاد و ساحات وجودی خویش را دارد که در راه مراقبت از فطرت خویش دچار مشکلات و موانعی خواهد شد. وظیفه‌ی پرستار در اینجا چاره‌جویی برای انسان در مواجهه با مشکلات ایجاد شده برای حفظ و مراقبت و ارتقا ذات وجودی اش است. نوع چاره‌جویی پرستار از نوع پروراننده و از جنس مادری است یعنی همراه با احسان و نیکو کاری است که در نهایت در این فرآیند چاره‌جویی پرورشی پرستار نیز ارتقا می‌یابد. بنابراین بر اساس این مطالعات نظریه پرستاری حکیمانه مبتنی بر فطرت برای رسیدن به قلب سلیم ارائه می‌گردد.

واژگان کلیدی: چارچوب مفهومی، اسلام، پرستاری، محیط، انسان، سلامت

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱	فصل اول: مقدمه و کلیات.....
۱-۱	۱-۱. اهمیت پژوهش.....
۲	۱-۲. ضرورت و دلایل انتخاب موضوع.....
۳	۱-۳. تبیین چالش موجود.....
۸	۱-۴. جمع‌بندی و ارائه سوال اصلی پژوهش.....
۱۰	
۱۱	فصل دوم: فلسفه هدایت‌کننده پژوهش و مروری بر مطالعات گذشته.....
۱۲	۱-۲. بررسی و تحلیل امکان انجام تحقیق حاضر.....
۱۳	۱-۱-۲. مروری بر تحقیقات گذشته و ضرورت انجام پژوهش.....
۱۸	۱-۲-۲. مروری بر نظریه‌های پرستاری موجود.....
۱۹	۱-۲-۱-۲. فلسفه واتسون و علم مراقبت.....
۲۱	۱-۲-۲-۲. تئوری پارسه بشر- زندگی - سلامتی.....
۲۳	۱-۲-۳-۲. هندرسون: عملکرد منحصر به فرد پرستاری.....
۲۵	۱-۲-۴-۲. ویدن باخ: هنر کمک کردن پرستار بالین.....
۲۷	۱-۲-۵-۲. جانسون: مدل سیستم‌های رفتاری.....
۳۰	۱-۲-۶-۲. لوین: چهار اصل حفاظت.....
۳۲	۱-۳-۳. جمع‌بندی.....
۳۵	فصل سوم: روش تحقیق.....
۳۶	۱-۳. اهداف و سؤال‌های پژوهش.....
۳۶	۱-۱-۳. هدف کلی.....
۳۶	۱-۲-۳. اهداف ویژه.....
۳۶	۱-۳-۳. سؤال اصلی پژوهش.....
۳۶	۲-۳. دلیل انتخاب روش کار.....

۴۴ ۳-۳. روش جمع‌آوری داده‌ها.
۴۴ ۳-۳-۱. روش کار در تعریف مفهوم انسان
۴۵ ۳-۳-۱-۱. کتب مطالعه شده
۴۶ ۳-۳-۱-۲. مقالات و مجلات
۴۵ ۳-۳-۱-۳. روش اقتباس در مفهوم انسان
۴۹ ۳-۳-۲. روش کار در تعریف سلامت
۵۴ ۳-۳-۳. روش کار در مفهوم محیط
۵۴ ۳-۳-۱-۱. کتب مطالعه شده در محیط زیست
۵۵ ۳-۳-۴. روش کار در مفهوم پرستاری
۵۸ ۳-۳-۵. روش کار در تبیین چارچوب مفهومی
۵۸ ۳-۴. مشارکت کنندگان
۵۸ ۳-۵. محیط پژوهش
۵۸ ۳-۶. تجزیه و تحلیل داده‌ها
۵۹ ۳-۷. دقت و پایایی تحلیل داده‌های کیفی
۶۰ ۳-۸. محدودیت‌های پژوهش
۶۰ ۳-۹. ملاحظات اخلاقی

۶۱ فصل چهارم: یافته‌ها

۶۱ ۴-۱. مرحله‌ی واژه‌یابی و تعریف واژه‌های پرستار-انسان-محیط و سلامت در زبان فارسی و انگلیسی و مقایسه آن‌ها با هم:
۶۲ ۴-۱-۱-۱. ریشه‌شناسی کلمه پرستار
۶۲ ۴-۱-۱-۱-۱. ریشه‌شناسی کلمه Nurse
۶۴ ۴-۱-۱-۲. ریشه‌شناسی کلمه پرستار
۶۵ ۴-۱-۱-۳. ترجمه انگلیسی واژه Nurse به پرستار
۶۵ ۴-۱-۱-۴. ترجمه واژه پرستار به انگلیسی
۶۷ ۴-۱-۱-۵. کلمه پرستار در عربی
۶۸ ۴-۱-۲. ریشه‌شناسی انسان

- ۶۹.....۱-۲-۱-۴ ریشه‌شناسی کلمه انسان در انگلیسی
- ۷۱.....۲-۲-۱-۴ ریشه‌شناسی کلمه انسان در فارسی
- ۷۲.....۳-۱-۴ ریشه‌شناسی کلمه محیط
- ۷۲.....۱-۳-۱-۴ ریشه‌شناسی کلمه محیط در انگلیسی
- ۷۳.....۲-۳-۱-۴ ریشه‌شناسی کلمه محیط در فارسی
- ۷۵.....۴-۱-۴ ریشه‌شناسی کلمه سلامت
- ۷۵.....۱-۴-۱-۴ ریشه‌شناسی کلمه سلامت در انگلیسی
- ۷۶.....۲-۴-۱-۴ ریشه‌شناسی کلمه سلامت در فارسی
- ۷۷.....۵-۱-۴ ریشه‌شناسی کلمه‌ی محیط در قرآن
- ۷۸.....۶-۱-۴ ریشه‌شناسی کلمه سلامت در قرآن
- ۷۸.....۷-۱-۴ ریشه‌شناسی کلمه انسان در قرآن
- ۷۸.....۲-۴ مطالعه تئوری‌های پرستاری و دریافت چگونگی عملکرد آن‌ها
- ۷۹.....۱-۲-۴ مفهوم انسان
- ۷۹.....۲-۲-۴ مفهوم سلامت
- ۷۹.....۳-۲-۴ مفهوم محیط
- ۷۹.....۴-۲-۴ مفهوم پرستاری
- ۸۰.....۳-۴ تعریف مفهوم انسان بر اساس متون اسلامی
- ۸۱.....۱-۳-۴ تعریف پیش فرض‌های مربوط به انسان
- ۸۱.....۱-۱-۳-۴ پیش فرض حی متاله (انسان الهی)
- ۸۲.....۲-۱-۳-۴ پیش فرض اختیار
- ۸۵.....۳-۱-۳-۴ پیش فرض کرامت
- ۸۸.....۴-۱-۳-۴ گزاره‌های ارتباطی پیش فرض‌های انسان
- ۹۰.....۲-۳-۴ مفهوم انسان
- ۹۲.....۳-۳-۴ تعریف مفاهیم انسان
- ۹۲.....۱-۳-۳-۴ فطرت
- ۹۴.....۲-۳-۳-۴ مفهوم ایمان
- ۹۶.....۳-۳-۳-۴ مفهوم عقل

۹۹ مفهوم گناه .۴-۳-۳-۴
۱۰۴ مفهوم قلب سلیم .۵-۳-۳-۴
۱۱۱ گزاره‌های ارتباطی مفاهیم انسان .۶-۳-۳-۴
۱۱۶ بیانیه انسان .۷-۳-۳-۴
۱۱۸ بیانیه‌ی مفهوم انسان در پرستاری .۸-۳-۳-۴
۱۲۰ بحث مفهوم انسان .۹-۳-۳-۴
۱۲۶ تبیین مفهوم سلامت بر اساس متون اسلامی .۴-۴
۱۲۶ سلامت در اسلام .۱-۴-۴
۱۳۲ تعریف سلامت بر اساس تحقیق موضوعی .۲-۴-۴
۱۳۹ تعریف کلی سلامتی در اسلام .۳-۴-۴
۱۳۹ اهمیت نعمت سلامت و تندرستی .۱-۳-۴-۴
۱۳۹ عوامل سلامت و تندرستی .۲-۳-۴-۴
۱۴۰ سلامتی باید حفظ و نگهداری شود .۳-۳-۴-۴
۱۴۰ نتیجه‌گیری اولیه سلامت .۴-۴-۴
۱۴۸ ابعاد سلامت .۵-۴-۴
۱۴۸ سلامت جسمانی .۱-۵-۴-۴
۱۵۰ سلامت روح .۲-۵-۴-۴
۱۵۶ سلامت روانی .۳-۵-۴-۴
۱۵۷ سلامت اجتماعی .۴-۵-۴-۴
۱۵۹ سلامت حس .۵-۵-۴-۴
۱۵۹ سلامت مذهبی .۶-۵-۴-۴
۱۶۰ سلامت عقلی .۷-۵-۴-۴
۱۶۱ سلامت خیال .۸-۵-۴-۴
۱۶۱ ارتباط بین ابعاد سلامتی .۹-۵-۴-۴
۱۶۳ بیانیه نهایی سلامتی .۱۰-۵-۴-۴
۱۶۴ بحث سلامتی .۶-۴-۴
۱۷۲ تبیین مفهوم محیط بر اساس متون اسلامی .۵-۴

۱۷۲.....	۴-۵-۱. محیط طبیعی.....
۱۷۴.....	۴-۵-۱-۱. بیانیه محیط طبیعی در پرستاری.....
۱۷۵.....	۴-۵-۲. محیط اجتماعی.....
۱۷۷.....	۴-۵-۲-۱. بیانیه محیط اجتماعی در پرستاری.....
۱۷۷.....	۴-۵-۳. بیانیه رابطه‌ی انسان، محیط طبیعی و محیط اجتماعی.....
۱۷۸.....	۴-۵-۴. بحث محیط.....
۱۸۲.....	۴-۶-۶. تبیین مفهوم پرستاری.....
۱۸۲.....	۴-۶-۱. انتخاب مفهوم.....
۱۸۲.....	۴-۶-۲. تعیین هدف از تحلیل مفهوم پرستاری.....
۱۸۲.....	۴-۶-۳. شناسایی همه‌ی استفاده‌های ممکن از مفهوم.....
۲۰۳.....	۴-۶-۴. تشخیص معانی نزدیک با پرستاری.....
۲۰۸.....	۴-۶-۵. ارائه مدل.....
۲۰۹.....	۴-۶-۶. موارد مرزی و مرتبط.....
۲۱۰.....	۴-۶-۷. مقدمه و ماخره.....
۲۱۱.....	۴-۷-۷. جمع‌بندی.....
۲۱۴.....	۴-۸. بحث پرستاری.....

فصل پنجم: بحث، نتیجه‌گیری و پیشنهادها..... ۲۱۹

۲۲۰.....	۵-۱. مقدمه.....
۲۲۱.....	۵-۲. روش پردازش چارچوب مفهومی.....
۲۲۲.....	۵-۳. پیش فرض‌ها.....
۲۲۲.....	۵-۳-۱. پیش فرض‌های مفهوم انسان.....
۲۲۳.....	۵-۳-۲. پیش فرض‌های سلامت.....
۲۲۴.....	۵-۳-۳. پیش فرض‌های محیط.....
۲۲۴.....	۵-۳-۴. پیش فرض‌های پرستاری.....
۲۲۵.....	۵-۳-۵. پیش فرض‌های کلی.....
۲۲۵.....	۵-۴. مفاهیم اصلی.....

۲۲۵.....	۱-۴-۵. مفهوم فطرت.....
۲۲۶.....	۲-۴-۵. مفهوم انسان.....
۲۲۸.....	۳-۴-۵. مفهوم سلامت.....
۲۳۱.....	۴-۴-۵. مفهوم حکمت.....
۲۳۱.....	۵-۴-۵. مفهوم محیط.....
۲۳۲.....	۶-۴-۵. مفهوم پرستاری.....
۲۳۵.....	۵-۵. بیانیه‌های مفاهیم چارچوب مفهومی.....
۲۳۵.....	۱-۵-۵. بیانیه فطرت.....
۲۳۵.....	۲-۵-۵. بیانیه انسان.....
۲۳۶.....	۳-۵-۵. بیانیه سلامت.....
۲۳۷.....	۴-۵-۵. بیانیه حکمت.....
۲۳۷.....	۵-۵-۵. بیانیه محیط.....
۲۳۷.....	۶-۵-۵. بیانیه پرستاری.....
۲۳۸.....	۷-۵-۵. بیانیه نهایی.....
۲۴۲.....	۶-۵. هدف از تبیین چارچوب مفهومی.....
۲۴۳.....	۷-۵. نتیجه‌گیری نهایی.....
۲۴۳.....	۱-۷-۵. کاربرد یافته‌ها.....
۲۴۵.....	۲-۷-۵. پیشنهاد برای پژوهش‌های بعدی.....
۲۴۶.....	فهرست منابع و مآخذ.....
۲۶۷.....	چکیده انگلیسی.....

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۱۸	جدول (۱-۲) مکاتب تفکری در تئوری‌های پرستاری:.....
۳۴	جدول (۲-۲) سیر تکامل تئوری‌ها در پرستاری بر مبنای فلسفه حاکم بر جوامع.....
۵۱	جدول (۱-۳) جستجوی موضوعی سلامت.....
۵۷	جدول (۲-۳) جستجوی موضوعی پرستاری.....
۱۳۶	جدول (۱-۴) مقوله بندی سه حدیث (به عنوان نمونه برای تحقیق موضوعی).....

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل (۳-۱) روش ترکیبی مفهوم پردازش سلامت	۵۳
شکل (۴-۱) تعریف مفهوم انسان بر اساس متون اسلامی	۸۰
شکل (۴-۲) چارت پیش فرض حی متاله	۸۱
شکل (۴-۳) چارت پیش فرض اختیار	۸۲
شکل (۴-۴) چارت پیش فرض کرامت	۸۵
شکل (۴-۵) مفهوم انسان	۹۱
شکل (۴-۶) چارت مفهوم فطرت	۹۲
شکل (۴-۷) چارت مفهوم ایمان	۹۴
شکل (۴-۸) چارت مفهوم عقل	۹۶
شکل (۴-۹) چارت مفهوم گناه	۹۹
شکل (۴-۱۰) چارت مفهوم قلب سلیم	۱۰۴
شکل (۴-۱۱) تبیین مفهوم سلامت بر اساس متون اسلامی	۱۲۶
شکل (۴-۱۲) تبیین مفهوم محیط بر اساس متون اسلامی	۱۷۲
شکل (۵-۱) ارتباط ابعاد انسانی با یکدیگر	۲۲۷
شکل (۵-۲) پارادایم مفهوم سلامت حکیمانه	۲۲۹
شکل (۵-۳) ارتباط ابعاد سلامت با یکدیگر	۲۳۰
شکل (۵-۴) ارتباط انسان و محیط اجتماعی و طبیعی	۲۳۲
شکل (۵-۵) تعامل نقش پرستار و ابعاد سلامت	۲۳۴
شکل (۵-۶) ارتباط کلی مفاهیم اصلی پرستاری با یکدیگر	۲۴۱
شکل (۵-۷) تبیین مفهوم مرکزی و ارتباط مفاهیم با یکدیگر	۲۴۲

فصل اول

مقدمه و کلیات

۱-۱. اهمیت پژوهش

پویایی رشته‌های علمی جهت پاسخگویی به نیازهای نوین و دائماً در حال تغییر جوامع بوجود آمده است و سبب پاسخگویی به تقاضاهای جدید که بر اثر تغییرات جهانی که متناسب با جوامع رخ میدهد، این پویایی معنا می‌یابد و علم را انعطاف پذیر و کارا می‌سازد [۱]. بنابراین پیشرفت و تکامل علم در هر رشته‌ای امروزه از ضروریات هر علمی است [۲] و هرگز علم نمی‌تواند مدعی پاسخگویی به نیازهای جوامع باشد اگر پویایی خود را حفظ ننماید. هسته‌ی مرکزی هر علمی عبارت است از ارزش‌ها، پیشرفت‌ها، چشم‌انداز و مأموریت‌ها یی که در آن علم وجود دارد که این هسته مرکزی پیوستگی، پویایی و پیشرفت هر رشته علمی را تأمین می‌کند [۱]. فلسفه در هر رشته علمی همان هسته مرکزی است که مبنای توسعه تئوری و گسترش دانش در هر حرفه و رشته می‌گردد [۲]. فلسفه هر علمی همان دیدگاه آن علم در جستجوی معانی جهان و یا مطالعه مشکلاتی که غایی، انتزاعی و عمومی هستند می‌باشد. یک بیانیه فلسفی حقایق هر رشته را تعریف، ارزش‌ها را کشف و شواهدی برای حمایت از عقاید و عملکردهای فرد فراهم می‌آورد [۳]. بنظر میرسد پرستاری دارای بنیان‌های فلسفی متعددی است که این نه تنها نقص علم پرستاری به حساب نمی‌آید بلکه نقطه قوت آن نیز می‌تواند باشد که صحبت در این باره از مقوله رساله ماخارج است. بنابراین فلسفه علوم باید منتج از فلسفه جامعه باشد زیرا فلسفه افراد جامعه اثر غیر قابل انکاری در هر دانش دارند. هر فرد در زندگی دارای فلسفه‌ای است. با بلوغ فکری افراد، فلسفه آن‌ها نیز متکامل‌تر می‌شود و چارچوب یا رهنمودهایی را ارائه می‌دهد که مستقیماً بر کار، حرفه و زندگی‌شان اثر می‌گذارد پس فلسفه‌های شخصی پرستاران نیز با فلسفه پرستاری در تعامل بوده و بر رفتارهای حرفه‌ای آن‌ها تأثیر می‌گذارد [۴]. در نتیجه علم پرستاری نیز در چارچوب فلسفه حاکم بر آن باید گسترش یابد و پویایی خود را حفظ نماید. برخی نظریه‌پردازان و پرستاران عقیده دارند فلسفه پرستاری زیر شاخه‌ای از فلسفه پزشکی، که خود زیر شاخه فلسفه سلامتی است می‌باشد. و فلسفه سلامتی شاخه‌ای از فلسفه

کاربردی^۱ است. بنابراین عموم نظریه‌پردازان پرستاری، پرستاری را علمی، کاربردی می‌دانند و اغلب پرستاران درگیر فلسفه پرستاری امیدوارند بتوانند پرستاری‌ای بر پایه این فلسفه‌ها ارائه دهند و عملکرد پرستاران را مؤثرتر کنند [۲، ۳]. لذا پرستاران سعی نموده‌اند تا مفاهیم عمده پرستاری را در دامنه‌ی فلسفی جوامع خود تعریف نمایند. در این راستا چهارمفهوم انسان، سلامت، محیط و پرستاری عمده مسائلی است که با تغییر فلسفه‌های حاکم در جامعه تغییر می‌نماید. مثلاً اساس شخص را چگونه می‌بیند (یک کل) یا محیط را به صورت داخلی، خارجی یا هر دو ببیند. همچنین سلامتی چیست؟ چگونه به بیماری مربوط بوده و آیا بیماری جزئی از سلامتی است؟ پرستاری چیست؟ هدفش چیست؟ از کجا آمده و به کجا خواهد رفت؟ که با نوشتن خلاصه‌ای از ارتباط این حیطه‌ها با هم مفهومی از پرستاری شکل می‌گیرد که وابستگی زیادی با فلسفه جامعه و نگارنده این مفاهیم دارد [۱، ۵]. بنابر آنچه گفته شد ارائه تحقیقی که مفاهیم عمده پرستاری را در دامنه فرهنگی، فلسفی و مذهبی ایران تعریف نماید ضروری است.

۱-۲. ضرورت و دلایل انتخاب موضوع

در بررسی تئوری‌ها و نظریه‌های پرستاری در طی سالیان متمادی دو فلسفه تجربه‌گرایی و عقل‌گرایی^۲ بر حرفه پرستاری حاکم بوده‌اند ولی امروزه در برخورد با چالش‌های مراقبتی (توجه به بعد روحی مراقبت، مراقبت در مراحل انتهایی و...) در پرستاری پنجره‌ای برای توجه به سایر فلسفه‌های بنیادین در رشته و حرفه باز شده است [۱، ۳].

قبل از پرداختن به این مطلب ضروری است فلسفه پرستاری را در طی سیر تاریخی غلبه فلسفه‌های حاکم بر جامعه بررسی نمود. فلسفه پرستاری نیز مانند فلسفه سایر علوم از سیر تاریخی فلسفه‌های حاکم بر اجتماع و بخصوص فلسفه‌های حاکم در قرن بیستم تبعیت نموده است [۵]. در نیمه اول قرن بیستم فیلسوفان به تجزیه و تحلیل تئوری‌های پایه‌گذاری شده بر اساس تحقیقات تجربی^۳ پرداختند [۲]. البته لازم به توضیح نیست که بین دیدگاه‌های فلسفی رایج در علم و روش‌های تحقیق علمی هماهنگی تنگاتنگی وجود دارد [۲].

به طوری که اثبات گرائی منطقی^۴ و اثبات‌گرایی همه از فلسفه تجربی نشأت گرفته بودند [۲]. در اوایل قرن بیستم فلسفه تجربی غالب در علم، اثبات‌گرایی منطقی بود. اثبات‌گرایان منطقی تنها

1. applied
2. rationalism
3. empirical
4. logical positivism

پایه‌های تجربی و منطقی علم را می‌شناختند و جایی برای متافیزیک، درک، شهود و معنا قائل نبودند [۳]. آنان معتقد بودند که علم آزاد از ارزش و مستقل از دانشمند بوده و تنها علم حاصل شده از روش‌های عینی ارزشمند است. هدف علم در این فلسفه تشریح، پیش‌بینی و کنترل است. همه تئوری‌ها اعم از درست و نادرست تنها باید در معرض مشاهدات تجربی قرار گیرند و از این طریق اعتبار بدست آورند [۲].

پرستاری در دوره غلبه اثبات‌گرایی منطقی مانند سایر رشته‌های قدیمی‌تر (پزشکی و فیزیولوژی) از این فلسفه تبعیت می‌کند و بر اساس این نفوذ، روش‌های پذیرفته شده برای پیدایش دانش در پرستاری بیشتر به روش‌های آزمایشگاهی تأکید داشته‌اند [۱، ۴].

از دهه ۱۹۵۰ مقالات شروع به زیر سؤال بردن دیدگاه تجربه‌گرایی نمودند و کم‌کم دیدگاه جدیدی در علم گشوده می‌شد. در همین برهه زمانی تعدادی از فلاسفه با این استدلال که تأثیر تاریخ بر علم باید مورد تأکید قرار گیرد، با دیدگاه اثبات‌گرایی به مقابله برخاستند و خواستار توجه کمتر به کنترل شدید و آزمایش در محیط‌های آزمایشگاهی شدند [۲]. لذا بر اساس این دیدگاه بتدریج دیدگاه‌های ادراکی که بر توصیف‌هایی متمرکز است که از تجارب زندگی جمعی، بهم پیوستگی و تفسیر انسانی و واقعیت آموخته شده، در مقابل واقعیتی که بطور ساختگی ابداع شده است برتری می‌یابند [۱، ۳] در این دیدگاه فلسفی کانون‌های توجه عبارتند از ادراکات، احساسات، ارزش‌ها و معانی که با اشیاء و وقایع پیوند می‌یابند [۲، ۴]. در زمان غلبه توجه به تجربیات واقعی بشری، این دیدگاه فلسفی حاکم بر تحقیقات بصورت یک راهنما برای تئوری‌های عملی پرستاری و آموزش پرستاری بوده و می‌باشد [۲].

در اصل علم پرستاری بر اساس این تفکر فلسفی بین دیدگاه دریافتی علم و توجه به اثبات‌گرایی منطقی و دیدگاه ادراکی علم و توجه به تجربیات بشری در ساختن بدنه دانش، پابرجاست [۲]. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت پرستاری در اوایل ایجاد رشته بر ارائه مراقبت و تأمین و آسایش برای ایجاد بهبودی و احساس رفاه و ایجاد یک محیط سالم جهت کاهش آلام و بیماری‌ها شکل گرفت و در دوره‌های بعدی تحت تأثیر فلسفه اثبات‌گرایی، عقاید نظری، نظریه‌پردازان اولیه در پرستاری عملکرد محور شکل گرفت. در این دوره تحقیقات در پرستاری رونق خاصی یافته بود. و این امر کمک شایانی به تحقیقات پرستاری معاصر نمود و ابزارهای علمی‌ای بر جای گذاشت که در عملکرد و آموزش پرستاران در دهه‌های بعدی نقش مهمی ایفا نمودند. بنابراین در دوران اثبات‌گرایی، پرستاری و علم آن روی عملکردی نمودن علم تأکید داشتند و فرآیند تحقیق از محتوی تحقیق اهمیت بیشتری